

TEKENNET 2021

SURVEILLANCE VAN
TEKENBETEN IN BELGIË

—

WIE WE ZIJN

SCIENSANO telt meer dan 700 medewerkers die zich elke dag opnieuw inzetten voor ons motto: levenslang gezond. Zoals uit onze naam blijkt, vormen wetenschap en gezondheid de kern van ons bestaan. De kracht van Sciensano ligt in de holistische en multidisciplinaire benadering van gezondheid. Onze aandacht gaat daarbij uit naar het nauwe en onlosmakelijke verband tussen de gezondheid van mensen en die van dieren, en hun omgeving (het “One health” concept). Daarom combineren we meerdere invalshoeken in ons onderzoek om op een unieke manier bij te dragen aan ieders gezondheid.

Sciensano kan hiervoor verder bouwen op de meer dan 100 jaar wetenschappelijke expertise van het voormalige Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) en het vroegere Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV).

Sciensano
Epidemiologie en volksgezondheid
-
Epidemiologie van infectieziekten

Maart 2022 • Brussel • België
Intern referentienummer: D/2022/14.440/14

—
M. HERMY¹

•
L. GEEBELEN¹

•
M. LEROY¹

•
T. LERNOUT¹

¹ Sciensano, Epidemiologie van infectieziekten, Brussel

tekennet@sciensano.be

Dankwoord

De Dienst Epidemiologie van infectieziekten dankt iedereen die heeft bijgedragen aan de werking van TekenNet, vooral de burgers die tekenbeten registreren. Er wordt samengewerkt met de Belgische regio's en verschillende partners.

Het TekenNet project is een initiatief van Sciensano en wordt financieel mee ondersteund door het Agentschap Zorg en Gezondheid, Vlaanderen en L'Agence pour une Vie de Qualité, Wallonië.

Hoofdpunten:

- Er werden tekenbeten opgelopen in alle Belgische provincies.
- Net zoals de voorgaande jaren werden tekenbeten vooral opgelopen binnen een afstand van 5 km van de eigen woonplaats, tijdens vrijetijdsactiviteiten (vooral in eigen tuin).
- De meeste tekenbeten werden gemeld in de periode maart tot en met oktober met een piek in juni, net zoals de voorbije jaren. In mei zijn er minder tekenbeten gemeld dan gemiddeld en in september meer.
- Het aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners (i.e. incidentie) is sedert de start van de studie altijd hoger in Wallonië dan in Vlaanderen. In 2021 is dat opnieuw het geval (respectievelijk 88 versus 71 tekenbeten per 100.000 inwoners), maar de incidentie is ten opzichte van het jaar ervoor veel meer gedaald in Wallonië dan in Vlaanderen. Enkel in 2019 lag de incidentie van het aantal gemelde tekenbeter er nog lager. Voor Brussel is de incidentie in 2021 lager dan in 2020, maar gelijkaardig als tijdens 2016-2019.
- De surveillance heeft als doel om trends over de jaren heen op te volgen. De resultaten van TekenNet geven zowel het gedrag van de mens als de aanwezigheid en activiteit van teken weer. De resultaten van 2021 zijn gelijkaardig aan de gemiddelde resultaten van 2016-2019. In 2020 was er een toename van het aantal tekenbeten te zien, wat een gevolg zou kunnen zijn van de COVID-19 epidemie en het aangepaste gedrag van de bevolking met meer vakanties in eigen land, en meer vrijetijdsactiviteiten in de natuur. Dit is echter een hypothese en kan niet met zekerheid vastgesteld worden.

1. Inleiding

Teken kunnen drager zijn van verschillende ziektekiemen die via een beet overgedragen kunnen worden op de mens. Hoewel niet alle teken geïnfecteerd zijn, is het voorkomen van tekenbeten bij mensen een relevante indicator voor lokale teek gerelateerde problemen. De mate waarin mensen worden blootgesteld aan tekenbeten wordt echter beïnvloed door verschillende factoren waaronder menselijk gedrag, klimaat en landgebruik. Een beter inzicht in de factoren die het risico op tekenbeten bij de mens in België bepalen, laat meer gerichte acties toe. Binnen deze context werd in juni 2015 TekenNet opgericht binnen de dienst Epidemiologie van infectieziekten, Sciensano.

TekenNet is een burger - wetenschapplatform met meerdere doelstellingen:

- Opvolging van de blootstelling van de Belgische bevolking aan tekenbeten in tijd en ruimte (surveillance). Burgers kunnen tekenbeten bij mensen, opgelopen in België, melden op het TekenNet platform. Het aantal gemelde tekenbeten kan steeds op de TekenNet website worden geraadpleegd, tot op het niveau van de gemeente (www.tekennet.be). Het is ook mogelijk om via de website Epistat – TekenNet de statistieken met betrekking tot gerapporteerde tekenbeten in België op te volgen (alleen beschikbaar in het Engels): <https://epistat.wiv-isp.be/ticks>.
- Identificatie van risicofactoren geassocieerd met gerapporteerde tekenbeten in België.
- Gebruik en interpretatie van de resultaten voor gerichte preventie van tekenbeten en gerelateerde ziekten. De verzamelde gegevens worden gebruikt om de omstandigheden die

gepaard gaan met het oplopen van tekenbeten binnen België beter te omschrijven, zodat meer gerichte preventie mogelijk is.

2. Hoe werkt de melding van tekenbeten

TekenNet maakt gebruik van twee instrumenten waarmee tekenbeten bij de mens gemeld kunnen worden:

- de website (www.tekennet.be)
- en de “TekenNet” app voor mobiele telefoons.

De melding zelf kan op twee verschillende manieren gebeuren:

1. Anonieme meldingen: burgers kunnen een tekenbeet bij mensen (op zichzelf, iemand anders of een hele groep) anoniem melden. Deze anonieme surveillance is zeer informatief, maar mogelijk ook gevoelig aan media-aandacht.
2. Melding als geregistreerde gebruiker: om een betrouwbare basiscurve te kunnen opbouwen roepen we burgers op om zich in te schrijven op de TekenNet website. Eens geregistreerd maken zij deel uit van een vaste groep gebruikers en ontvangen zij regelmatig een herinnering via e-mail voor het melden van opgelopen tekenbeten. Geregistreerde gebruikers kunnen ook melden dat ze geen tekenbeten hebben opgelopen (“nulmelding”) of melding doen van een erythema migrans.

Alle tekenbeet en erythema migrans meldingen komen op een persoonlijke gebruikerspagina te staan. Ook in de TekenNet app kan men zich aanmelden met het gebruikersprofiel om tekenbeten te melden.

Bij elke melding worden enkele bijkomende vragen gesteld met betrekking tot o.a. woonplaats, plaats van de tekenbeet, activiteit waarbij en omgeving waar de tekenbeet werd opgelopen.

3. Resultaten 2021

3.1. TEKENBETEN OP EEN INDIVIDU

Onderstaande beschrijvende resultaten hebben betrekking op individuele meldingen gedurende het jaar 2021. Meldingen van tekenbeten op dieren werden verwijderd uit de dataset. De analyses zijn verder gebaseerd op de meldingen van tekenbeten waarvoor minstens het aantal tekenbeten en een postcode van de plaats waar de tekenbeet werd opgelopen beschikbaar zijn. In totaal werden zo 8.022 tekenbeten geregistreerd. Bij 82% van de meldingen werd 1 tekenbeet per persoon gerapporteerd, meerdere tekenbeten per persoon werden minder vaak gemeld: 2 tekenbeten = 11%, 3 tekenbeten = 3%, 4 of meer tekenbeten = 4%.

3.1.1 Ruimtelijke verspreiding van meldingen en aantal tekenbeten

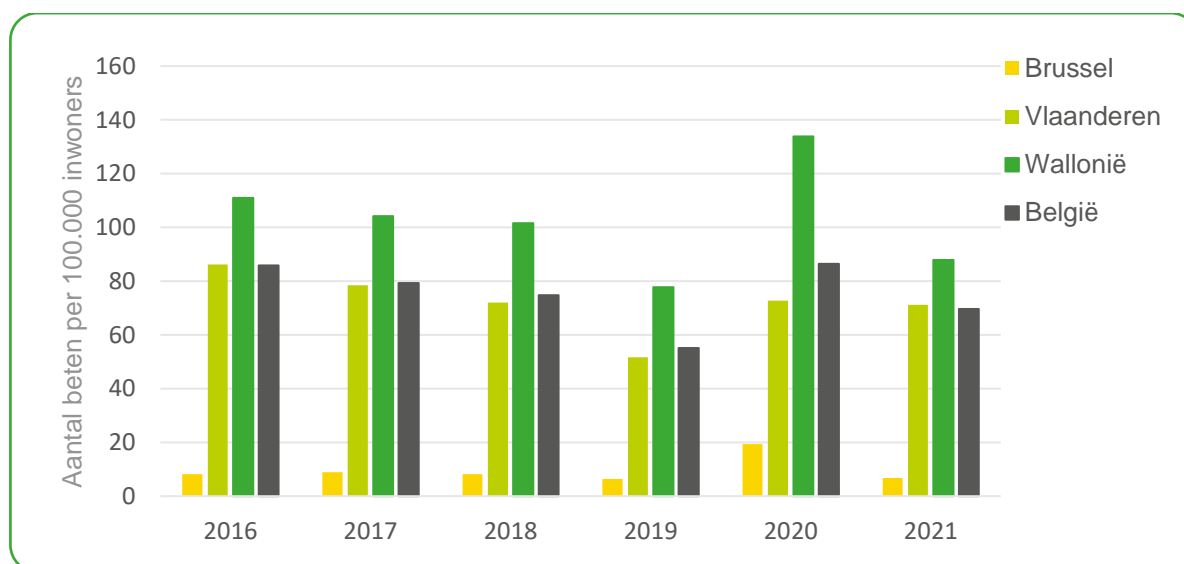
Net zoals voorgaande jaren werd ook in 2021 het hoogste aantal tekenbeten gemeld in de provincie Antwerpen (Tabel 1). Nadien volgen de provincies Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen, Luxemburg en Limburg. In 2021 werden er beduidend meer tekenbeten gemeld in Vlaanderen (59,0%) in vergelijking met Wallonië (39,9%). Dit verschilt met de meldingen in 2020, toen 48,5% van de meldingen uit Vlaanderen kwam en 49,1% uit Wallonië, maar is in overeenstemming met de jaren 2016-2019 (gemiddeld 56,0% in Vlaanderen en 42,8% in Wallonië). Het aantal meldingen in Brussel (1,0%) nam af in vergelijking met 2020 (2,4%) en komt opnieuw overeen met de jaren voordien (gemiddeld 1,1% van de meldingen in 2016-2019).

	Aantal gemelde beten (%) (jaar 2021)	Uitgedrukt per 100.000 inwoners (jaar 2021)	Uitgedrukt per 100.000 inwoners (gemiddelde 2016 – 2020)
Brussel	83 (1.0%)	7	10
Antwerpen	1.619 (20.2%)	86	99
Limburg	737 (9.2%)	84	115
Oost-Vlaanderen	815 (10.2%)	53	31
Vlaams-Brabant	1.205 (15.0%)	104	101
West-Vlaanderen	359 (4.5%)	30	24
Vlaanderen	4.735 (59.0%)	71	72
Waals-Brabant	457 (5.7%)	112	183
Henegouwen	640 (8.0%)	48	38
Luik	704 (8.8%)	63	79
Luxemburg	779 (9.7%)	270	286
Namen	624 (7.8%)	126	181
Wallonië	3.204 (39.9%)	88	106
Totaal	8.022 (100.0)	70	76

Tabel 1: Aantal gemelde tekenbeten op een individu per provincie en per regio, uitgedrukt in absoluut aantal en per 100.000 inwoners, januari – december 2021 en vergelijking met gemiddelde aantal tekenbeten per 100.000 inwoners gerapporteerd in de periode 2016 – 2020

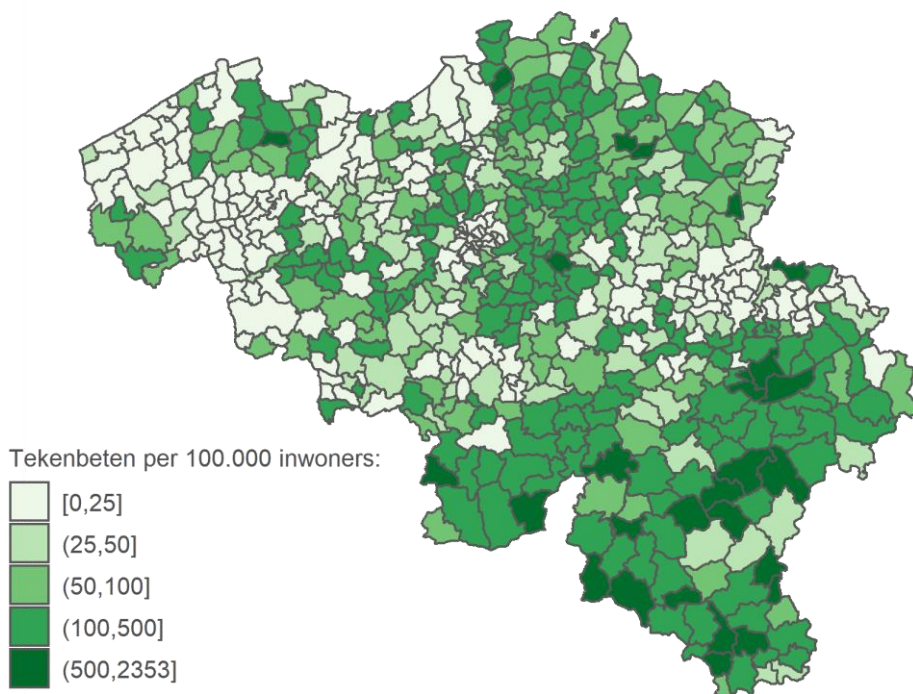
Bij het bekijken van de geografische spreiding van het aantal tekenbeten wordt er rekening gehouden met de bevolkingsdichtheid. De provincies met het hoogste aantal tekenbeten per 100.000 inwoners (i.e. incidentie) is identiek aan die in 2020: het hoogste aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners werd gemaakt in Luxemburg, gevolgd door Namen, Waals-Brabant en Vlaams-Brabant. Ondanks dat het merendeel van de meldingen in Vlaanderen plaatsvond, was de incidentie van tekenbeten hoger in Wallonië (per 100.000 inwoners: 88 beten in Wallonië versus 71 beten in Vlaanderen).

Figuur 1 geeft de incidentie per regio en voor België weer van 2016 tot 2021. In Vlaanderen bleef de incidentie in 2021 ongeveer gelijk in vergelijking met 2020, terwijl de incidentie van het aantal tekenbeten in Brussel en voornamelijk in Wallonië sterk afneemt ten opzichte van 2020. De cijfers van 2021 liggen meer in lijn met die van de jaren 2016-2019 dan met de cijfers van 2020.

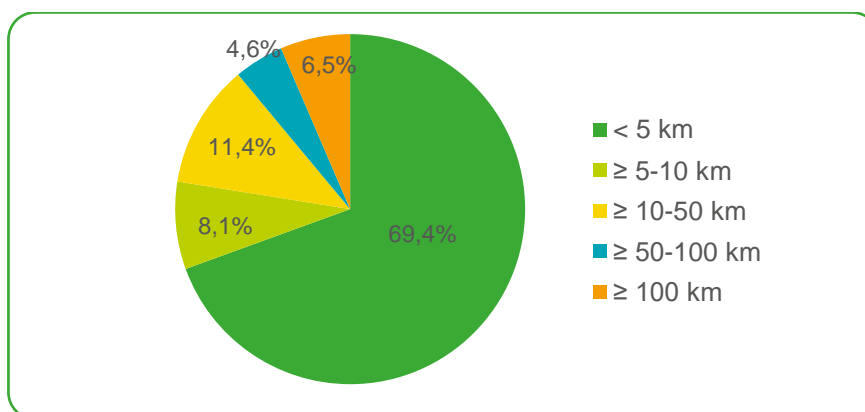
Figuur 1: Aantal gemelde tekenbeten per 100.000 inwoners per regio in België, 2016-2021

Figuur 2 toont de geografische verspreiding van het aantal gemelde tekenbeten in 2021 per 100.000 inwoners, op basis van de gemeente waar de tekenbeet werd opgelopen.

Figuur 2: Geografische spreiding van aantal opgelopen tekenbeten per 100.000 inwoners per gemeente (NIS5) in België, januari – december 2021

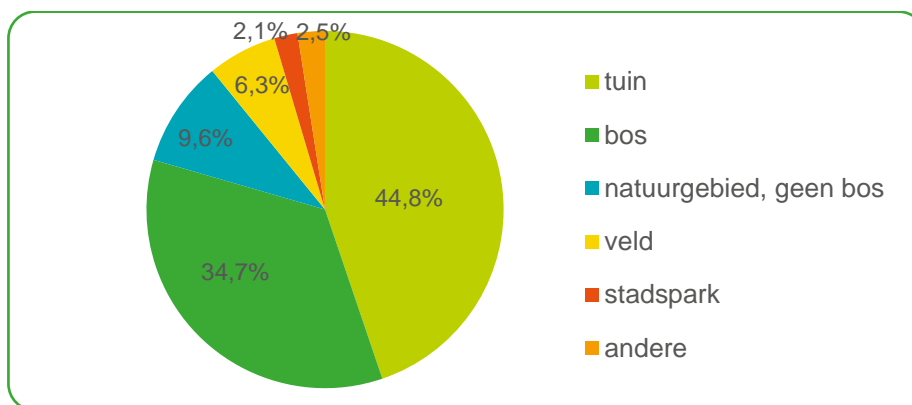
Net zoals het afgelopen jaar, werden tekenbeten vooral opgelopen dichtbij de woning, waarbij 69,4% in een straal van 5 km van de woonplaats werd opgelopen (Figuur 3). Daarnaast werden nog eens 8,1% van de tekenbeten opgelopen tussen de 5-10 km van de woning. Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Figuur 3: Afstand tussen de plaats van de tekenbeet en de woonplaats

3.1.2 Omgevingstype en activiteit geassocieerd met tekenbeten

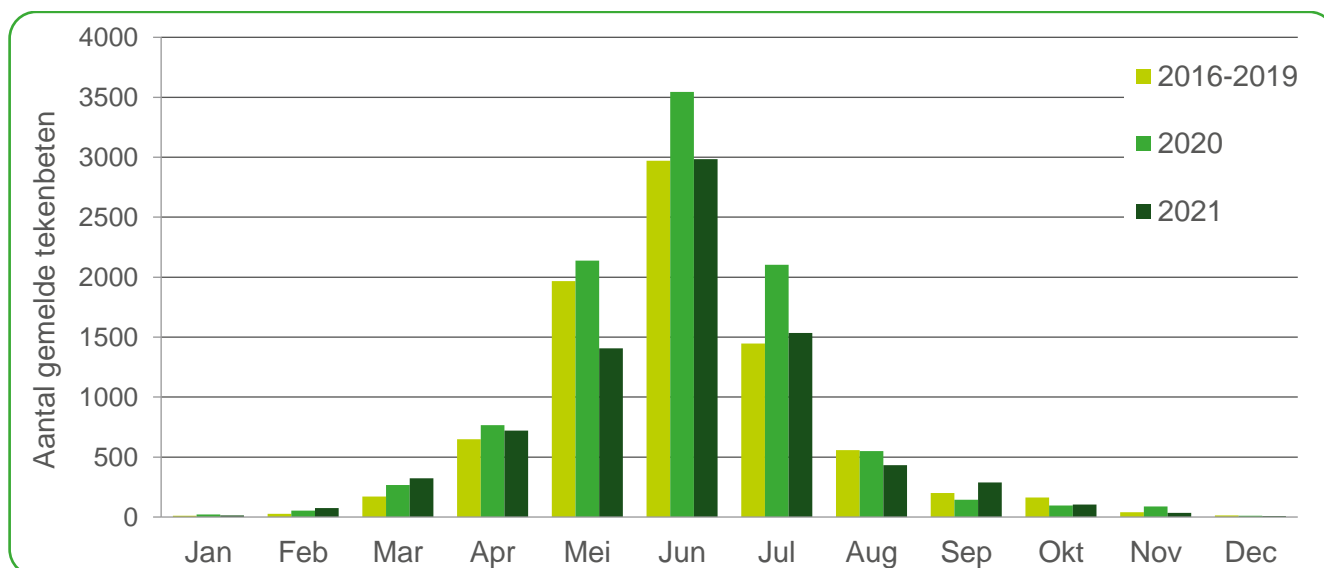
In 2021 werd, net zoals de voorgaande jaren, het overgrote merendeel van de tekenbeten opgelopen tijdens de vrije tijd (89,1%). Binnen de groep van individuele blootstellingen, werden tekenbeten het meest opgelopen in de tuin (44,8%) en in het bos (34,7%) (Figuur 4). Deze percentages komen overeen met deze van de jaren 2016-2019. In 2020 was er een omgekeerde trend te zien, waarbij het merendeel van de tekenbeten opgelopen werd in het bos. Een mogelijke verklaring hiervoor was de lockdown van maart tot mei dat jaar (zie ook verder).

Figuur 4: Omgeving waar tekenbeten werden opgelopen door individuen

3.1.3 Dynamiek van gemelde tekenbeten doorheen het jaar

Figuur 5 toont het aantal gemelde tekenbeten per maand voor het jaar 2021, in vergelijking met de voorgaande jaren (periode 2016 – 2020).

Figuur 5: Aantal gemelde tekenbeten per maand, 2016 – 2021

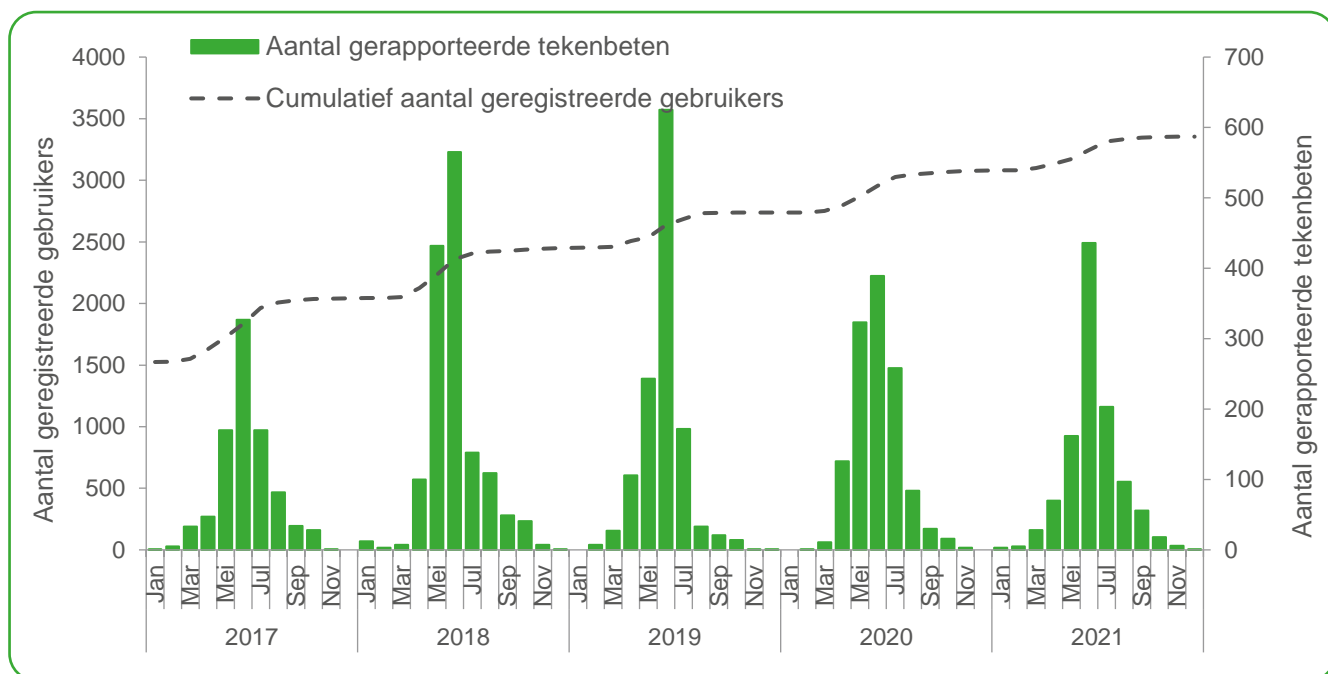
Het verloop van het tekenseizoen in 2021 is vergelijkbaar met de voorbijaande jaren, met een start in maart en een piek in juni. Er werden echter aanzienlijk minder tekenbeten gemeld in mei in vergelijking met vorige jaren. Enkel in 2019 waren er nog minder beten gemeld. In mei 2021 was het relatief koud in vergelijking met andere jaren en viel er ook meer neerslag dan gemiddeld (klimaatoverzicht KMI). In dergelijke omstandigheden zijn mensen algemeen minder vaak buiten en/of dragen ze meer dekkende kledij, waardoor ze minder blootgesteld worden aan teken. Hetzelfde geldt voor augustus, die in 2021 een koudere en nattere maand was dan gemiddeld. In september werden er daarentegen meer tekenbeten gemeld dan in de voorbije jaren. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het natte weer van augustus (waardoor teken beter overleven), gevolgd door warmer dan gemiddeld weer in september. Met de data van 2021 hier voorgesteld, lijkt het erop dat 2020 een uitzonderlijk jaar was m.b.t. het aantal tekenbeten. De lockdown omwille van de COVID-19 pandemie zou hiervoor een verklaring kunnen zijn. Het sociale leven werd tijdelijk gestopt en mensen gingen vaker wandelen in de natuur. De meldingen van 2021 lijken meer de algemene trend te volgen van de jaren voordien (2016-2019), met slechts kleine verschillen die verklaard kunnen worden door de weersomstandigheden.

3.2. DE “INGESCHREVEN” DEELNEMERSGROEP

Deze groep mensen heeft zich via de tekennet website ingeschreven voor een regelmatige opvolging doorheen de tijd. De vorming van een stabiele groep deelnemers binnen TekenNet laat ons toe om het aantal tekenbeten doorheen de tijd beter te interpreteren. Bovendien kan deze groep ook een erythema migrans na een tekenbeet melden.

3.3.1 Opbouw van de ingeschreven TekenNet groep

Sinds het begin van TekenNet in juni 2015, hebben 3.354 personen zich ingeschreven als vaste deelnemer. De gebruikersgroep bestaat voor 54% uit vrouwen en 46% uit mannen, met uiteenlopende beroepen. Het aantal nieuwe geregistreerde gebruikers is in dalende lijn, met in 2021 276 nieuwe personen (Figuur 6). Omdat de registratie van tekenbeten over de jaren heen door een vaste gebruikersgroep belangrijk is voor dit onderzoek, zal er in 2022 dan ook extra aandacht besteed worden aan het rekruteren van nieuwe ‘vaste’ gebruikers voor TekenNet.

Figuur 6: Aantal gemelde tekenbeten per maand voor de ingeschreven gebruikersgroep en cumulatief aantal gebruikers, 2017 – 2021

3.2.2 Meldingen van tekenbeten door de ingeschreven gebruikersgroep

Tijdens het jaar 2021 werd een totaal van 1.085 tekenbeten gemeld door de ingeschreven gebruikersgroep. Dit nummer ligt lager dan de voorbije jaren, met in 2020 nog 1.241 tekenbeten. Figuur 6 toont het aantal tekenbeten dat maandelijks werd gerapporteerd in de periode 2017 – 2021. Het temporele patroon van het aantal gemelde tekenbeten is vergelijkbaar met dat van de totale groep individuele meldingen (Figuur 5). Ook bij de meldingen van de geregistreerde gebruikers zien we dat er in mei minder tekenbeten gemeld werden in vergelijking met vorige jaren, en zijn er in september meer beten gemeld dan in voorgaande jaren.

Algemeen vertoont het aantal gerapporteerde tekenbeten door de vaste deelnemers echter een dalende trend. Mogelijk komt dit door een meldingsmoeheid na een aantal jaren. Er zal het komende jaar extra ingezet worden op het verder rekruteren en motiveren van de vaste gebruikersgroep.

3.2.3 Meldingen van erythema migrans

Het meest voorkomende symptoom van Lyme borreliose is een rode uitbreidende vlek op de plaats van de beet, wat men een erythema migrans (EM) noemt. In de periode juli 2015 – december 2021 werden door de geregistreerde gebruikersgroep 185 EM gemeld waarbij een arts werd geraadpleegd, waarvan 23 in 2021. Ter vergelijking, in de periode 2016-2020 werden er per jaar gemiddeld 26 EM gemeld, met een minimum van 19 (2017) en maximum van 34 (2018). De verdeling van de geschatte duur van aanhechting van de teek bij de voorafgaande tekenbeet is: >0u – 12u (19%), >12u – 24u (17%), >1 – 2 dagen (11%), langer dan 2 dagen (10%) en onbekend (42%). Omdat het risico op transmissie van de *Borrelia* bacterie bij een tekenbeet toeneemt naarmate de teek langer vastzit op de huid is een dagelijkse controle op tekenbeten na activiteiten in de eigen tuin of in de natuur is aangeraden.

4. Meer informatie

Je kan een tekenbeet proberen te vermijden, maar dat lukt niet altijd, en genieten van de natuur blijft belangrijk. Er wordt wel aanbevolen om tekenbeten zoveel mogelijk te voorkomen, dagelijks te controleren op - en snel verwijderen van - tekenbeten, en alert te blijven voor mogelijke symptomen na een tekenbeet.

Meer informatie met betrekking tot preventiemaatregelen en ziekte veroorzaakt door een tekenbeet kan u vinden op de campagnewebsite www.tekenbeten.be van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid en op de TekenNet website van Sciensano www.tekennet.be

MEER INFORMATIE

—
Zie onze webpagina
www.tekennet.be
Of contacteer ons op
tekennet@sciensano.be